

https://doi.org/10.18485/fpn_pz.2023.25.1

UDK 070:316.774(321.6:497.11)

Novinari i protesti: profesionalne norme i stege medijske slobode

Sažetak

Ovaj rad analizira osnovna novinarska načela kroz debatu o profesionalnoj objektivnosti i pravu novinara da u javnosti iznosi svoje stavove, za njih agituje i u ime njih protestuje. U radu se problematizuje pozicija novinara u akcijama koje su društvene i političke, upoređujući to građansko pravo sa normama svetskih medijskih servisa: Bi-Bi-Sija, Rojtersa, Asošijejted presa, Dojče vellea, En-Pi-Ara. Uprkos sve češćim debatama o tome da novinarima treba omogućiti više građanskih prava u smislu javnog izražavanja, postojeće norme ukazuju da odlazak novinara na proteste u svojstvu učesnika podriva načelo objektivnosti, čime ga približava aktivističkoj pre nego profesionalnoj ulozi, stoga je po kodeksima, najčešće zabranjen.

Ključne reči

novinar, objektivnost, protesti, kodeks, Srbija

Agitovanje i učestvovanje na polovima medijskog spektra postalo je „nova normalnost” u snažno polarizovanoj zapadnoj medijskoj sceni (Fletcher&Jankis 2019), a zatim i u Srbiji (Kulić, 2021). Izjašnjavanje za „pravu stranu” postalo je neophodni narativ novinarskog i svakog drugog

[1] Autorka je vanredna profesorka Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kontakt adresa autorke: milica.kulic@fpn.bg.ac.rs

poziva, i kompatibilan je globalnom kontekstu biranja „prave strane“ i „prave strane istorije“. U tom kontekstu novinari najboljih svetskih medijskih servisa biraju da nose majice i bedževe podrške Ukrajini, BBC-jeva dopisnica iz Ukrajine Nataša Gončareva bira da zagrlji ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog na konferenciji za štampu u Londonu, a u Sjedinjenim Američkim Državama sportski novinar Džekson Frank birao je da na društvenim mrežama podrži Palestinu, zbog čega je i izgubio posao u Filivojsu (PhillyVoice). Redakcija se ogradila, ne zbog toga što je novinar izneo politički stav, već što je stav za redakciju bio pogrešan – oni su bili za Izrael.

Krajem maja, u specifičnom društvenom kontekstu, značajan broj novinara u Srbiji rešio je da iskaže protest odnosno podršku na dva mitinga, za i protiv vlasti. Najpre je organizovan miting Srbija nade (26.maja 2023) koji je predstavljen kao državna manifestacija, u organizaciji vladajuće Srpske napredne stranke, ali i drugih bliskih stranaka. Zatim je, 27.maja, usledio četvrti protest Srbija protiv nasilja, u organizaciji dela opozicionih stranaka, a koji je nastavak protesta građana (najpre spontano okupljenih) koji su usledili nakon ubistava u školi Vladislav Ribnikar i u Mladenovcu 3. i 4. maja 2023. godine. Dva protesta predstavljala su dve Srbije, dve ideologije, i dva pola medijske slike uključujući i novinare ne kao izveštače, već kao učesnike protesta, o čemu su, i sa jedne, i sa druge strane, svedočili u programima i na društvenim mrežama.

Sve češći javni aktivizam novinara kao nova normalnost i norma ponašanja, izlazi iz domena lične ekspresije iz stavova i prerasta u advokatsko i ubeđivačko novinarstvo (Fisher 2016), odnosno političko agitovanje, uz ubeđenje da je kontekst taj koji diktira podelu zasnovanu na populističkoj matrici mi nasuprot njih, *Us versus Them* (Mudde, 2007). Ipak, ni izražavanje stavova među novinarima informativnog programa, kao ni ubeđivanje bilo koje vrste, ne spada u domen onoga što novinar može i treba da radi, zapravo predstavlja grubo kršenje novinarskih kodeksa i propisanih profesionalnih načela. Međutim, sa druge strane, postavlja se

pitanje šta novinar sme da radi van svoje redakcije, u svom privatnom okruženju, i da li to što je novinarstvo u svojoj suštini profesija (poziv), a ne zanimanje koje se obavlja samo u određenim satima radnog vremena, znači da je novinar, u svom privatnom životu, osoba sa najmanje slobode, omeđen kodeksima u svim životnim okolnostima? Šta se dešava kada novinar želi da se zauzme za neko pitanje koje je javno, koje je pitanje zajednice u kojoj živi ili koje je na granici političkog? Da li je novinar smeo da učestvuje u antirasističkim (a kasnije i političkim) protestima Black Lives Matter, koji su ustanovljeni kada je policajac brutalno ubio Afroamerikanca Džordža Flojda? Da li su novinari smeli da učestvuju u protestu protiv Bregizta u Engleskoj, gde se odlučuje u kakvoj će državi da žive? Ili anti-abortus protestima u Poljskoj? Ili da učestvuju u protestima za prava žena, posle ubistva Iranke Maše Alimi? Ili na kraju, na protestima Srbija protiv nasilja u Beogradu? Debata o tome da li novinaru treba omogućiti više „građanskih prava“ iznova se okuelizuje (Jones, 2021) uz pitanje gde prestaje novinar, a počinje građanin (McBride 2021) i šta ako se inicijelnom građanskom buntu priključi politika.

U Srbiji se ova vrsta medijske debate javno ne otvara često, jer se čini da medijski radnici nemaju dovoljno kapaciteta da se izdignu iz ličnih podela, u medijskoj slici koja je „visoko polarizovana (Jovović&Valić Nedeljković 2021) i visoko fragmentisana (RSF, Serbia, 2023) i u zemlji u kojoj postoji „erozija političkih prava i građanskih sloboda, uz pritisak na nezavisne medije, političke i civilne organizacije“ (Freedom House, Serbia, 2023). Srbija ima burnu istoriju novinarskog aktivizma i medijske agitacije u polarizovanom medijskom okruženju, koja je bila vrlo izražena tokom devedesetih godina, oličena u snažnom pritisku na medije i podršci državnih medija politici Slobodana Miloševića, i odgovorom nerasazmernog broja medija poput Radija B92, lista Vreme, Danas ili Blic, kao dela kritički orijentisanih medija. U ratnim uslovima, u uslovima snažne represije u kojima su novinari gubili živote (Jovanović Mladenov, 2019), udruženja okupljena oko medija predstavljali su gotovo političke pokrete, po principu „udruženja prave novinare i novinari prave udruženja“ (Milošević prema Kulić, 2022:68). Novinari te epohe ponosili su se svojim opozicionim aktivizmom protiv autokratije režima, što se prenelo na odnose moći i posle 2000. godine. Medijska polarizacija nastavila se i produbljivala u prolongiranoj tranziciji i krhkoj medijskoj sceni, da bi u poslednjoj dekadi doživela svoj puni oblik, kroz konstantne medijske podele i sve češće ocene o demokratskom nazadovanju (Casaldo, 2020; Vladisavljević&Krstić, 2022) . Ipak, uprkos borbi dva medijska pola, borbi koja nije ni srazmerna ni ravnopravna imajući u vidu domaće medijsko tržište, postavlja se pitanje šta je zapravo novinarski posao i da li takva vrsta borbe izlazi iz domena profesionalnih načela? Time se mediji na dva pola ne izjednačavaju, već se pred profesiju postavljaju njena ontološka pitanja.

Stoga će autorka ovog rada u teorijskoj raspravi, vodeći se teorijskim i profesionalnim okvrima profesije, nastojati da odgovori na pitanje – da

li je učešće novinara u protestu kršenje profesionalnih normi i zbog čega je ova dilema stavljena najpre pred novinare? U radu će najpre biti razmotren teorijski okvir objektivnosti i korigujuće paradigme koja govori o autoeprcepriji novinarske rutine, zatim profesionalne odredbe najpoznatijih medijskih servisa, i ponuditi osvrt na domaću praksu, i na kraju će se razmotriti koji su to uslovi u kojima se od ovakve prakse odustaje.

Objektivnost i identitet, određenje profesije

Definisanje novinarske profesije teži da opstane u vremenu, iako se njena definicija iznova stavlja pred izazove prakse. Uzusi novinarstva su da ono treba da bude pravovremeno, objektivno, fer i nepristrasno (Todorović, 2002), iako se oko svake od ovih stavki lome profesionalna i akademska koplja, postavljajući pitanje da li govorimo o sličnim ili raznorodnim pojmovima i pre svega – za koga to važi. Debate zasnovane na kategorijalnom aparatu najočitije su kod termina „objektivnost”, u razmatranju da li su objektivnost i nepristrasnost isto, da li je objektivnost isto što i balansirano izveštavanje, odnosno kada ni jedno ni drugo nije dovoljno da se zadovoljne sva novinarska načela. Još sredinom osamdesetih Robert Haket (Robert Hackett) je povezivao ove koncepte sa „političkom i ideološkom ulogom medija” (230), navodeći da je objektivnost suprotna pristrasnosti u medijskom izveštavanju (Hackett, 1984).

U definisanju onoga što se zove korigujuća paradigma (paradygm repair), koja se odnosi na samopercepciju novinara o sopstvenim profesionalnim učincima u kontekstu uzusa profesije, Stiven Rees (Stephen Rees) govori da se novinari „poslednjih godina bore sa tim da budu objektivni i pribegavali drugim lakše odbranjivim standardima, da budu tačni, fer i balansirani” (Rees, 1990:393). I trideset godina kasnije, debata o tome „šta je objektivno, ako ta reč i dalje postoji, postala je jedna od najkontroverznijih u novinarstvu” (Sulzberger, 2023). Neki tvrde da novinari nisu u mogućnosti da kontrolišu svoje pristrasnosti, dok sa druge strane stižu tvrdnje da takav model novinarstva navodi novinare da strane koje nisu jednake prikažu kao ravnopravne, „ponekad dovodeći do opravdavanja besmislenih ili opasnih stavova, često ismevanih kao ‘lažna ravnoteža’ ili „lažno izjednačavanje” (Ibid). Svakako, takvo izjednačavanje ne bi smelo da podrazumeva ono što se u profesiji grubo naziva „minut Hitleru, minut Jevrejima” niti je to deo bilo kakvog novinarskog i ljudskog principa (Kulić, 2022), ali znači da novinar mora da se trudi da, uprkos svojim ličnim stavovima koje zasigurno ima, ponudi različite uglove gledanja na određeni događaj ili fenomen, a da pritom ima u sebi osnovne ljudske principe kroz koje sagledava učesnike u procesu.

Odnosno, kako je definisao jedan od vodećih istraživača Džoj Rosej (Joy Rosen) u jednoj izjavi u podkastu Njujork Tajmsa: „objektivnost stvara ogroman prostor za napade neprijatelja medija. Pod ogromnim prostorom mislim da svaki put kad se pokaže da se ne ponašate objektivno,

vi zapravo kršite svoj kodeks i možete biti 'oboreni' jer niste savršeno objektivni. I to je veliki prostor za napad koji su desničari veroma efikasno koristili kako bi izazvali nepoverenje u vesti" (Rosen, 2021). „Ogroman prostor“ koji spominje Rosen širi se ne samo na novinarsku rutinu, već i na privatnu i poslovnu sferu, uključujući i aktivizam na društvenim mrežama.

Zato novinarska objektivnost, kao korsko načelo profesije, postaje dominantno pitanje u svim odrednicama profesionalnog ponašanja, bilo da se govori o objektivnosti kao fer, balansiranom ili nepristrasnom izveštavanju ili objektivnosti u najširem smislu novinarskog ponašanja. Objektivnost stoga nije samo jedan princip, već se on protreže kroz sve profesionalne principe koji se tiču novinarskog autoriteta (Carlson 2017), novinarske autonomije (Ornebring & Karsson 2022) i profesionalnog identiteta i ideologije profesije (Deuze 2005) koje čine srž ove profesije. Tako, novinarsko ponašanje mora biti objektivno, ne samo u žanrovima izveštavanja, kod kojih je objektivnost isključiva i neprikosnoven, već se pitanje novinarske pozicije gleda i kroz žanrove analitike, gde novinar ima pravo na iznošenje ličnog stava, ali se očekuje da taj stav bude u duhu profesionalnih vrednosti i onda kada se ideologija profesije iznova redefiniše (Kulić, 2020). Zato je objektivnost u najširem smislu određenje i novinara i određenje medijske kuće i njene reputacije, stoga je i visoko vrednovana kategorija u svim vodičima ozbiljnih medijskih kuća.

U ime objektivnosti - uputstva iz prakse

Najbolji svetski servisi imaju razvijenu praksu normiranja novinarskog ponašanja (generalno i u partikularnom slučaju - odlaska na protest), iako se u domaćem javnom mnjenju neretko čuje da su novinari uglednih medijskih kuća slobodniji u ekspresiji svojih privatnih stavova nego lokalni novinari. Takva konstatacija nema jasnih kriterijuma za poređenje iz više razloga. Prvo, zato što se samo po kriterijumu medijskih sloboda Srbija (Freedom House, Reporters without Borders) nalazi daleko ispod zemalja Evropske unije ili Sjedinjenih Američkih Država odakle dolaze navedeni medijski kodeksi, stoga je medijsko ponašanje neuporedivo unutar i van profesionalne delatnosti. Drugo, zato što u najvećem broju medijskih kuća u Srbiji ne postoji takva vrsta ugovora u kojem se definišu ponašanja novinara van redakcije, uglavnom su takve norme u vezi sa servisima koje imaju svoje filijale u Srbiji. Stoga će u narednom delu rada biti razmotrene ključne odredbe medijskih vodiča u renomiranim svetskim medijskim kućama Asošijeted Pres (Assosiated Press - AP), Rojters (Reuters), Bi-Bi-Si (BBC), Dojče Vele (Deuche Welle), En-Pi-Ar (NPR).

Britanski javni servis vrlo je striktan u odredbama ponašanja novinara koji su zaposleni u proizvodnji medijskog sadržaja, pre svega novinara i urednika zaduženih za proizvodnju vesti i za dnevne događaje, uključujući i sport (Editorial Guidelines 2019: 4.3.10), a naročito u pogledu

onih koji su prepoznati kao reprezentivi te medijske kuće, takozvana „lica“ televizije. U uredničkim uputstvima ove medijske kuće, u odeljku koji se odnosi na novinarsku nepristrasnost, navodi se da „ništa što ne bi moglo da bude rečeno u programu ili na Bi-Bi-Sijevim platformama ne treba da bude izrečeno ni javno“ (Editorial Guidelines[EG]). Ipak, ova medijska kuća shvata da nepristrasnost nije uvek vrednost i da njihovi standardi ne podržavaju neutralnost u svakom kontekstu (EG, 2019:1.2) u smislu da novinar, recimo, ne može ostati neutralan u odnosu prema rasizmu. Međutim, taj kriterijum najviše govori o novinarskoj samosvesnosti, i s tim u vezi, novinar koji ide na proteste mogao bi da kaže da po tom kriterijumu on svoje stavove može da iznese i javno. Međutim, BBC nudi još detaljnija pojašnjenja i poziva se na uredničku kategoriju „profesionalnih procena zasnovanih na dokazima“ (EG, 2019: 4.3.11) i u tom smislu traži od svojih novinara i urednika da budu nezavisni u odnosu na vladine inicijative, promotere kampanja, čak i humanitarnih akcija i druge agende, ma koliko one izgledale nekontroverzno“ (EG: 4.3.17). Tu postoji pregršt instrukcija kako zaposleni ove kuće treba da se ponašaju u ovim slučajevima, jer se ti događaji smatraju javnom prezentacijom. I u tom smislu, dolazi se do osnovnog pitanja ovog rada koje BBC vrlo precizno definiše: „ljudi koji rade u proizvodni vesti (news and current affairs and factual journalism) ne bi smeli da učestvuju u javnim demonstracijama ili okupljanjima u vezi sa kontroverznim temama. Isto važi i za novinarsku aktivnost na društvenim mrežama“ (EG Impartiality Guidelines, 2019: 5).

Sličan stav ima i čuvena britanska novinarska agencija Rojters (Reuters). U svojim kodeksima, u odeljku koji se odnosi na „političku aktivnost i aktivnost u zajednici“, ova kuća u najširem smislu, barem deklarativno, definiše svoju nepristrasnost, iz čega vuče norma ponašanja za svoje novinare. Prema njihovom vodiču, „Rojters ne podržava, direktno ili indirektno nijednu političku partiju ili grupu, niti zauzima stranu u nacionalnim ili internacionalnim konfliktima“ (Reuters Handbook, 2012:10). S tim u vezi, može se tumačiti da svako društveno ili kontroverzno pitanje, koje može deliti zajednicu, nije nešto u vezi sa čim ova medijska kuća treba da ponudi svoje viđenje, već da o njemu izveštava. To viđenje, ne sme da bude ni proizvod koji izlazi pod oznakom medijske kuće, ali ni kao nešto što se sa politikom kuće može na bilo koji način povezati. Stoga, prema njihovom uputstvu, nijedan urednik, novinar ili zaposleni ne sme da nosi obeležja bilo koje kampanje, bedževe, slogane ili drugi politički material na random mestu. Kod političkog ličnog aktivizma, ova medijska kuća je ispućila zakonsko pravo novinara gde „Rojters poštuje pravo zaposlenih da glasaju na izborima i referendumima“, razume osobenosti prostora gde novinari raznih nacionalnosti žive, ali i u tom smislu očekuje od njih da budu „krajnje osetljivi na potencijalne rizike koje mogu da otvore pitanje njihove nepristrasnosti“ (Reuters Handbook [RH], 2012:10).

Štiteći novinara od promocije ličnih političkih stavova, ova medijska kuća štiti i svoj imidž i smatra da su lična profesionalna načela zapravo

ono što reprezentuje celu kuću. Za njih, učešće u takvim društvenim i političkim aktivnostima ne šteti samo pojedincu, već vrlo često i kolektivu, narušavajući imidž agencije, odnosno, oduzimajući joj nepristrasnost. Kompanija podseća da postoje zemlje u kojima „vlasti nadgledaju one koji potpisuju peticije ili učestvuju u demonstracijama, ili koji koriste javne fondove” (RH, 2012:10). Sve to je za ovu kompaniju primer lošeg ponašanja zaposlenih, ali se ide I korak dalje I poziva zaposlene na „dužnu pažnju u vezi sa sukobom interesa koji treba da imaju i članovi porodica zaposlenih” (Ibid, 11).

Američka agencija Asošijejted pres (Associated Press [AP]) jasno ističe da njihovi novinari moraju biti pažljivi u iznošenju svog mišljenja kako to „ne bi ugrozilo reputaciju AP-a kao nepristrasnog izvora informacija”. Njihovi novinari moraju da se „uzdrže od izjašnjavanja o spornim javnim pitanjima u bilo kom javnom prostoru, u blogovima, na društvenim mrežama, komentarima, peticijama” (AP, 2016: 10). Agencija eksplicitno navodi da novinari „ne smeju da učestvuju u demonstracijama I podržavaju bilo koji pokret, niti da mu na bilo koji način doprinose” (Ibid).

Iz Sjedinjenih Američkih Država, koje su u profesiji poznate po novinarstvu mišljenja (opinion journalism), snažnim medijskim orijentacijama i izražavanju stavova više nego u kulturi recimo evropskih javnih servisa, stiže i velika debata o tome mogu li se povećati „prava i slobode novinara” i kosi li se to sa novinarskim principima, u medijima koji imaju snažnu političku orijentaciju. Takva debata najočiglednija je bila prilikom izmene kodeksa NPR-a (National Public Radio), što je koncept najbliži javnom servisu u SAD-u. Ta nacionalna organizacija upotpunila je 2021. godine svoj kodeks ponašanja, pokušavajući da da novinarima više prava u zajednici, odnosno van redakcije. U novom kodeksu, navodi se da novinari mogu učestvovati u „građanskim i kulturnim događajima koji ne predstavljaju sukob interesa”. Ipak, ova organizacija upozorava svoje novinare da je „uvek mudro unapred predviđati političke ili stranačke probleme ili uzroke koji bi mogli da se pojave na građanskom ili kulturnom događaju da bi izbegli etičke probleme” (NPR 2021), stoga savetuju novinarima da „obaveste svoje nadređene o svim takvim organizacijama koje novinar podržava” (NPR 2021).

Debata se, kroz praktične primere, nastavlja u definisanju građanskog i političkog. Najočigledniji primer koji je stavljen pred novinare bio je protest Black lives matter, budući da je protest od prvobitnog gneva dobio i politički karakter. NPR u svojim smernicama u kojima definiše prisustvo novinara na skupovima, marševima i javnim događajima ističe da njihovi novinari mogu da izražavaju podršku „demokratskim i građanskim vrednostima”, ali ne bi trebalo da „javno podržavaju niti se protive političkim strankama, izabranim i imenovanim vladinim zvaničnicima, kandidatima na sve funkcije, referendumima ili predloženim zakonima”, ne treba da doniraju novac, niti da prisustvuju „javnim događajima koji izričito podržavaju kandidate, kampanje ili specifična politička pitanja” (NPR, 2021) . Ipak, u ovoj instituciji ističu da su „svesni da je granica

između zalaganja za ljudska prava i politike tanka i da se na nju različito gleda iz različitih perspektiva" (Ibid). Stoga, tvrdi se u ovom kodeksu, neke strane mogu da pokušaju da politizuju društvena pitanja, stoga je preporuka da se odluke o učešću donesu za svaki slučaj pojedinačno, ali NPR podseća na još jednu ogradu za novinare, a to je da novinari ove medijske asocijacije „moraju da se uzdrže od komentaranja političkih pitanja u internet prostoru, na društvenim mrežama, bilo da je novinar taj stav iznosi pod svojim imenom ili pod pseudonimom" (Ibid, 2021).

Nemački javni servis Dojče vele (Deutsche Welle) u delu svojih normi koje su javne, navodi da „oni zagovaraju vrednosti slobode, ali uprkos tome, zauzimaju nezavisne i čiste pozicije" (DW, 2022:2). S tim u vezi, kako bi se izbegao „potencijalni konflikt interesa", Dojče vele navodi da njihovi zaposleni mogu biti angažovani u spoljnim aktivnostima koje bi „mogle da imaju efekat na javnost unutar njihovog internog postupka odobravanja" (Ibid, 2), ali se to može tumačiti i kroz one slučajeve kada su novinari u nekom javnom događaju vidljivi kao predstavnici te medijske kuće, ali se (bar u dokumentima koja su javna) ne precizira kakav je stav kuće kada novinar učestvuje kao anonimni građanin, ako je moguć takav slučaj.

U Srbiji je malo redakcija koje detaljno propisuju ponašanja novinara, reč je uglavnom o podružnicama velikih medijskih servisa. Ostali mediji trebalo bi da se pridržavaju Kodeksa novinara Srbije koji prepoznaje generalne stavke novinarske objektivnosti i nespojivosti novinarskog izveštavanja sa ličnim političkim interesima (Kodeks novinara Srbije 2015), ali ne govori o ponašanju novinara van radnog vremena, odnosno kroz društveni aktivizam. Novinari javnog servisa (RTS) nemaju precizna uputstva o ponašanju u javnom prostoru van redakcijskog posla, konkretno o odlasku na protest. Novinari kritički orijentisane televizije N1, koja je filijala CNN-a, za potrebe ovog rada preneli su suštinu interne odredbe koja nije javni dokument i koja je dosta slobodnija u odnosu na norme koje su bile predmet analize. Po toj odredbi, novinar ne sme da se ponaša kao da učestvuje sa aktuelnim političkim i društvenim aktivistima, odnosno, nije zabranjeno prisustvo protestima, ali jeste aktivno učestvovanje, nošenje simbola ili transparentata. Uz to, navodi se u ovom odgovoru, novinar ne sme da svoje privatne stavove i afinitete iznosi javno. Sa druge strane, provladina televizija Pink javno promovise svoje novinare kao deo političkog ešalona, budući da oni i vode stranačke skupove vladajuće partije, dok su istovremeno vodeća lica informativnog programa.

Zaključak

Debata koliko novinari imaju prava na slobodu u profesiji koja je u svom načelu slobodna jeste velika i prisutna i deo je šireg korpusa pitanja koje ova profesija nosi sa sobom, od njenog definisanja, redefinisavanja, pa do uloge koja se, naizgled, iz dana u dan menja, a zapravo ostaje ista od

svog postanka. Ako kažemo da su novinari građani i odvojimo jasno građansko i političko, to u teoriji može izgledati kao jasno opravdanje. Međutim, nije uvek tako jednostavno.

Debata između građanskog i političkog jeste vrlo tanka, na način da ukoliko se bilo kom građanskom protestu dodaju politički zahtevi ili političari u organizaciji, odnosno kao „lica protesta“ pitanje je da li se tim činom „boji“ celokupan ton i karakter protesta, ma kakav da mu je bio povod. Toga su svesni bili i u NPR-u, pa su svakako ispučili primer Black lives matter, gde postoji velika etička dilema da li borba protiv rasizma, što je civilizacijska i demokratska vrednost, ostaje neukaljano ako se tome pridruže različiti predstavnici političkih fraksija sa sopstvenim političkim agendama. Slična stvar je i u Protestu protiv nasilja, koji je najbliži domaći primer sa početka analize. Prvobitna tuga, gnev i očaj zbog nevino stradalih mladih, koji je izveo ljude na ulice, postao je političko pitanje kada su se predstavnici opozicionih političkih stranaka javno deklarirali kao „pomoć u organizaciji“, „organizatori“, da bi kasnije, 11. septembra 2023. godine, u predlogu za raspisivanje izbora koji su predali predsedniku Republike naveli: „Mi, predstavnici političkih stranaka, organizatori protesta Srbija protiv nasilja“ (Danas, 2023). Sa druge strane, novinari provladinih medija su tih dana kao vrednost isticali učešće u protestu Srbija nade, doživljavajući je kao državnu ceremoniju, iako vidno partijsku, što je po svetskim kodeksima ponovo nedopustivo.

U snažno polarizovanoj medijskoj sferi, i u uslovima nesrazmernog medijskog prisustva u medijskom etru između medija naklonjenih vlasti i medija naklonjenih opoziciji, javno političko određenje pojedinih novinara možda izgleda kao jedina ispravna opcija, ali takvo određenje izmiče iz domena novinarskog. I privatni stavovi, prema kodeksima renomiranih svetskih kuća, i kada (i ako) nose u svojoj srži demokratsku, civilizacijsku i vrednosnu poruku, postaju nedozvoljne aktivnosti sa stanovišta profesije. Stoga, novinar, po ovim kodeksima, sme da ide na proteste, ali samo kao izveštač.

Journalists and Protests: Professional Norms and the Boundaries of Media Freedom

Abstract

This paper analyzes fundamental journalistic principles through a debate on professional objectivity and a journalist's right to express their views, advocate for them, and protest on their behalf in the public sphere. The paper examines the position of journalists in social and political actions, comparing this civil right with the standards of global media services such as the BBC, Reuters, Associated Press, Deutsche Welle, and NPR. Despite the increasing discussions about granting journalists more civil rights in terms of public expression, existing norms suggest that a journalist's participation in protests as a participant undermines the

principle of objectivity, bringing them closer to an activist role rather than a professional one, and is therefore mostly prohibited by ethical codes.

Keywords

journalist, objectivity, protests, ethical codes, Serbia

Literatura

- AP: The Associated Press Statement of News Values and Principles (2016) <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/downloads/ap-news-values-and-principles.pdf> (Pristupljeno 20.10.2023)
- BBC Editorial Guidelines (2019) <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidance/impartiality/> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Carlson, Matt. (2017) *Journalistic authority: Legitimizing news in the digital era*. New York: Columbia University Press
- Castaldo, Antonio. "Back to Competitive Authoritarianism? Democratic Backsliding in Vučić's Serbia". *Europe-Asia Studies*, Vol.72, Issue 10 (2020). pp. 1617-1638.
- Danas, 11.9.2023, „Opozicija predala Vučiću formalni zahtev za vanredne izbore” <https://www.danas.rs/vesti/politika/uzivo-opozicija-predaje-formalni-zahtev-za-vanrednim-izborima-lutovac-tvrdi-da-je-vlast-izgubila-legitimitet/> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Deuze, Mark. "What is journalism: Professional identity and ideology of journalists reconsidered". *Journalism*, Vol.6, No.4, (2005), pp. 442-464
- DW: Code of Conduct in 32 languages (2022) <https://corporate.dw.com/en/dw-code-of-conduct-in-32-languages/a-62448730> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Fisher, Caroline, The advocacy continuum: Towards a theory of advocacy in journalism: *Journalism*, Vol.17.No 6 (2016), pp. 711-726
- Fletcher, Richard and Joy Jenkins, J. (2019). "Polarisation and the news media in Europe. In Publications Office of the EU" (pp. 1-49). European Parliament. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/914380a0-8e62-11e9-9369-01aa75ed71a1/language-en>
- Freedom House 2023, Freedom in the World, Serbia <https://freedomhouse.org/country/serbia/freedom-world/2023> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Hackett, Robertt. "Decline of a paradigm? Bias and objectivity in news media studies", *Critical Studies in Mass Communication*, Vol.1, No.3, (1984), pp. 229-259, DOI: 10.1080/15295038409360036
- Jones, Tom. 30.07.2021. "Should journalists be allowed to protest? A legendary news organization tries to address that issue". Poynter. <https://www.poynter.org/commentary/2021/should-journalists-be-allowed-to-protest-a-legendary-news-organization-tries-to-address-that-issue/> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Jovović Jelena and Dubravka Lalić Nedeljković (2021) Polarized Media – Polarized Audience. Ljubljana: SEENPM <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2021/05/Resilience-research-publication-3-Serbia-English.pdf>

- Kodeks novinara Srbije (2015) https://savetzastampu.rs/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks_novinarar_Srbije.pdf (Pristupljeno 20.10.2023)
- Kulić, Milica. „Redefinisanje uloge novinara u novom medijskom okruženju: ideologija novinarstva, polarizacija medija i socio-ekonomski položaj novinara”, *CM : Communication and Media*. Vol.15 No. 48, (2020), pp: 115-135.
- Kulić, Milica, (2021) „Dezinformacije u polarizovanom okruženju: medijska Slika Srbije u *Građani u doma dezinformacija*, Zbornik radova sa redovne međunarodne konferencije Udruženja za političke nauke Srbije, Beograd: UPNS, str. 7-27.
- Kulić, Milica (2022). *Savremeno novinarstvo: od ideologije profesije do novinarskih žanrova*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa
- McBride, Kelly. 29.7.2021. “New NPR Ethics Policy: It’s OK For Journalists To Demonstrate (Sometimes)”. NPR <https://www.npr.org/sections/publiceditor/2021/07/29/1021802098/new-npr-ethics-policy-its-ok-for-journalists-to-demonstrate-sometimes> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Mladenov Jovanović, Srđan, “Confronting Recent History: Media in Serbia During Aleksandar Vučić’s Ministry of Information in the Milošević Era (1998-1999)”. *Hiperboorea*, Vol. 6, No.1 (2019), pp. 61-74.
- Mudde, Cas (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NPR Ethic Handbook 2021 <https://www.npr.org/ethics> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Örnebring, Henrik and Michael Karlsson (2022). *Journalistic Autonomy: The Genealogy of a Concept (Journalism in Perspective)*. Columbia: University of Missouri
- Reese Stephen, “The news paradigm and the ideology of objectivity: A socialist at the Wall Street Journal”. *Critical Studies in Media Communication*, Vol. 7, No.4 (1990), pp: 390-409.
- Reporters without Borders Report, 2023, Serbia <https://rsf.org/en/country/serbia> (Pristupljeno 20.10.2023)
- Reuters Handbook (2012) https://www.mediareform.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/Reuters_Handbook_of_Journalism.pdf (Pristupljeno 20.10.2023)
- Rosen, Joy (12.11.2021) “Transcript: Nicole Hemmer Interviews Jay Rosen for ‘The Ezra Klein Show’”. *New York Times* <https://www.nytimes.com/2021/11/12/podcasts/transcript-ezra-klein-show-jay-rosen.html>
- Sulzberger, Arthur. 15.5.2023. “Journalism’s Essential Value”, *Columbia Journalism Review* https://www.cjr.org/special_report/ag-sulzberger-new-york-times-journalisms-essential-value-objectivity-independence.php (Pristupljeno 20.10.2023)
- Todorović, Neda (2002). *Interpretativno i istraživačko novinarstvo*, Čigoja:Beograd
- Vladislavljević, Nebojša & Aleksandra Krstić, “Competitive Authoritarianism and Populism in Serbia Under Vučić in Political Cartoons”, *Europe-Asia Studies*, 2022 DOI: 10.1080/09668136.2022.2149700